

Л. В. Кулікова,
доцент кафедри економіки підприємства,
Одеська державна академія будівництва та архітектури, Одеса

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

L. Kulikova,
assistant professor of business economics, Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa

CURRENT TRENDS IN CONSTRUCTION ENTERPRISES

Розглянуто сучасні тенденції розвитку будівельних підприємств. Досліджено основні напрями наукових розробок щодо розвитку будівельного комплексу країни. Проаналізовано дані щодо кількості підприємств та підприємців, їх зміни за останні роки. Виявлено скорочення функціонуючих підприємств та досліджено зовнішні причини їх занепаду. Основними факторами, що негативно впливають на ефективність функціонування будівельних підприємств, визначено нестабільність в зовнішньому середовищі, низька кваліфікація фахівців, відсутність якісного інформаційного забезпечення галузі, скорочення інвестиційних потоків. Розглянуто динаміку фінансових результатів діяльності будівельних підприємств. Проведено аналіз рентабельності (збитковості) діяльності підприємств. Розглянуто можливі напрями для стабілізації стану галузі та зростання ефективності будівельних підприємств. Виявлено можливості підвищення ефективності функціонування підприємств будівельної галузі, укріплення їх фінансової стійкості та ліквідності. Основними визначено впровадження інноваційних технологій, використання сучасних матеріалів, енергозберігаючі технології, скорочення витрат за допомогою аутсорсингу.

The modern trend of construction companies are examined. The basic directions of scientific research on the development of the building complex are investigated. The data on the number of businesses and entrepreneurs have changed in recent years are analyzed. Found reduce operating companies and external investigated the reasons for their decline. The main factors affecting the efficiency of construction companies identified uncertainty in the external environment, the low qualification of specialists, lack of quality information supply industry, reducing investment flows. The dynamics of financial results of construction companies are examined. A cost-benefit analysis of companies. The possible directions for stabilization of the sector and increase the efficiency of construction companies are analyzed. The possibilities increase the efficiency of construction enterprises, strengthen their financial stability and liquidity are investigated. The main identified innovative technologies, the use of modern materials, energysaving technologies, reducing costs via outsourcing.

Ключові слова: будівельні підприємства, фінансові результати, рентабельність, інвестування, ризики, санаційні заходи.

Key words: construction companies, financial performance, profitability, investment risks, curative measures.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Будівельна галузь є невід'ємною частиною господарського комплексу країни, індикатором зростання чи занепаду економіки. Вона тісно пов'язана з іншими галузями, їхнім розвитком за рахунок будови виробничих потужностей, складських та офісних приміщень, логістичних та інженерних мереж. Стан та перспективи подальшої динаміки в діяльності підприємств, що належать до цієї галузі, є актуальним напрямом дослі-

дження в умовах трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Дослідженням тенденцій сучасного будівельного комплексу України присвячено праці таких науковців,

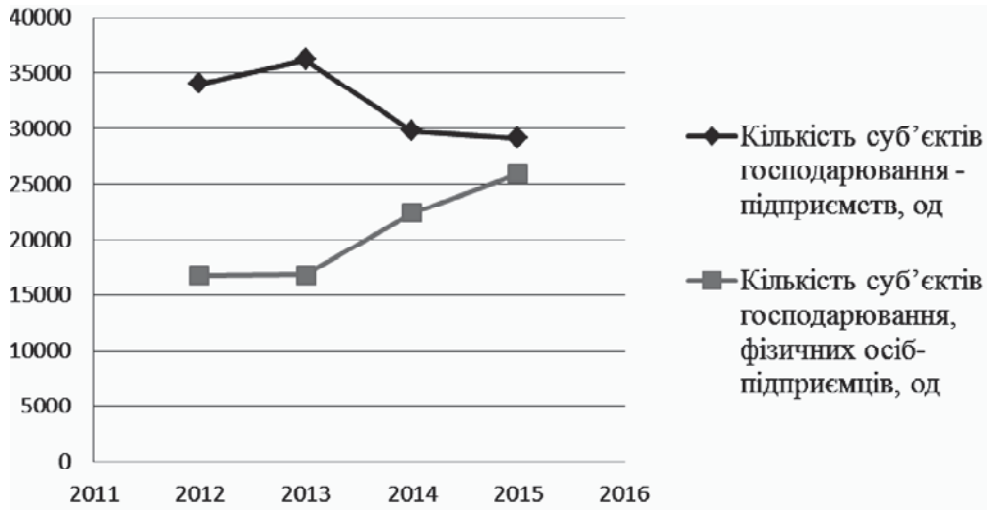

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів господарювання за роками

як Бібік Н.В. [1], Новак О.В., Щербініна С.А., Соха І.Ю., Процак К.В., Сорокіна Л.В. [2], Камбур О.Л. [3] та інші.

Дослідження регіональних аспектів розвитку будівельного комплексу висвітлено в роботах багатьох українських дослідників, в тому числі Пинди Ю.В. [4], Петрищенко Н.А. [5] та інших.

Недостатньо розглянутими є питання, пов'язані з проблемами будівельних підприємств у сучасному періоді, виявлення основних факторів впливу на їх діяльність та визначення шляхів подальшого розвитку.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є розгляд та аналітичні висновки щодо сучасних тенденцій розвитку будівельних підприємств, подальшої динаміки умов їх функціонування, визначення факторів негативного впливу та запропонування основних напрямів поліпшення ситуації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, не можуть не впливати на економіку. Так, змінюються не тільки зовнішні фактори впливу такі, як політичний, макроекономічний, глобалізаційний, а й внутрішні орієнтири функціонування підприємств. Спостерігається спрямування їх діяльності до векторів енергозбереження, що дозволяє економити внутрішні фінансові ресурси господарюючого суб'єкту та енергоефективності — тобто, максимально ефективного використання всіх наявних у розпорядженні ресурсів.

Підприємства, що відносяться до галузі будівництва, в 2015 році, згідно з даними Держкомстату України, мають частку 8,5% в загальному обсязі суб'єктів гос-

подарювання — підприємств [6]. Фізичні особи-підприємці, що працюють у цієї сфері, складають всього 1,5%. Однак їх кількість у 2015 році майже дорівнює кількості підприємств (рис. 1).

З графіку, що зображено на рисунку 1, можна зробити висновок, що з 2012 року кількість фізичних осіб підприємців будівельного комплексу зростає, а кількість будівельних підприємств з 2013 року має виражену тенденцію спаду. Це пояснюється загальною економічною та політичною нестабільністю в країні, трансформаційними процесами, що відбуваються у зв'язку з євроінтеграцією.

Скорочення валового випуску продукції, падіння обсягів виробництва частково обумовлено інфляційними процесами. Доходи населення також мають тенденцію до скорочення протягом останніх років.

Великим будівельним підприємствам важко підтримувати в належному стані свої виробничі потужності, що в свою чергу негативно впливає на конкурентоспроможність продукції та послуг. Адже складські та офісні приміщення потребують опалення, постачання електроенергії та поточного ремонту навіть у разі відсутності попиту на вироблену продукцію, роботи та послуги підприємства.

Подорожчання тепло- та електроенергії трохи пожвавило ринок будівельних робіт з боку утеплення населення та підприємствами інших галузей приміщень житлового та нежитлового призначення, перебудови існуючих опалювальних систем та мереж, виробництва утеплювальних матеріалів, використання енергозберігаючих технологій, реконструкції існуючих виробничих систем.

Однак загальна економічна криза значно скорочує як фінансові можливості населення, так і інвестування у сфері будівництва. Кредитування проектів майже не

Таблиця 1. Фінансові результати діяльності будівельних підприємств та інфляція

Результати діяльності підприємств будівельної галузі	Результат від операційної діяльності, млн грн.	Витрати операційної діяльності, млн грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %	Інфляція, %
2012 рік	-211,7	161730,4	-0,1	99,8
2013 рік	-10,2	155085,5	0	100,5
2014 рік	8639,1	150101,9	5,8	124,9
2015 рік	-12815,6	168266,7	-7,6	143,3

Рис. 2. Основні причини, що перешкоджають стабілізації та подальшому розвитку будівельного комплексу країни

відбувається у зв'язку з високими ризиками, що супроводжують будівництво. Так, на протязі 2014—2015 років індекс капітальних інвестицій в будівництві складає 80%, тобто, за два роки фінансування скоротилося майже на 40% [7]. Перелічені фактори значно впливають на фінансову стійкість та ліквідність будівельних підприємств, що, в свою чергу, призводить їх стан до банкрутства.

У таблиці 1 зведено фінансові результати діяльності будівельних підприємств з 2012 року по 2015 рік за даними Державного комітету статистики України [6].

Дослідження даних, що наведені в таблиці 1, дозволяють зробити висновок, що з 2012 року рентабельність будівельних підприємств має тенденцію до скорочення. Спостерігається від'ємний результат розрахунку рівня рентабельності, що свідчить про відсутність прибутку, втрату капіталу. Позитивний результат від операційної діяльності будівельних підприємств спостерігається лише в 2014 році, але це пов'язано не із збільшенням обсягу виробництва продукції та послуг у підприємств будівельного комплексу, а із зростанням рівня інфляції та підвищенням цін на продукцію та послуги. В 2015 році індекс інфляції збільшився майже вдвічі, і збитковість підприємств будівельної сфери зросла до 7,6%.

Таким чином, сучасний етап розвитку характеризується занепадом підприємств будівельної галузі країни.

Серед факторів, що негативно впливають на розвиток будівельного комплексу країни, слід відмітити такі, як:

— Відсутність інформаційного забезпечення будівельного ринку. Інформація є розрізною, суперечливою, недостовірною, що створює перешкоди для реалізації проектів будівництва чи реконструкції, впровадження та використання новітніх технологій та матеріалів, інвестування. Перелічене негативно впливає на якість будівельних робіт та послуг. Також слід відмітити пряму залежність конкурентоспроможності виготовле-

ної продукції від наявності якісного інформаційного потоку.

— Низький рівень кваліфікації фахівців. Цей фактор тісно пов'язано як із загальним рівнем будівельної освіти, який останнім часом значно нижчий та має негативну тенденцію, так і з недостатнім зв'язком науки та практики, недосконалістю інформаційного забезпечення щодо новітніх розробок та досліджень з боку науки.

— Скорочення обсягів фінансування та кредитування. У зв'язку з підвищенням ризиків внаслідок високої мінливості оточуючих умов, економічної та політичної нестабільності, трансформаційних процесів в економіці України значно скоротився обсяг фінансування та кредитування. Іноземні інвестори скоротили фінансовий потік, очікуючи більш стабільних умов та скорочення ризиків, що пов'язані з інфляцією, недоліками законодавчих документів. Вітчизняний приватний капітал майже не інвестується, основні стратегії його використання спрямовані на збереження та накопичення.

— Велика частка витрат в виробництві будівельної продукції та послуг припадає на матеріальні витрати та оплату тепло- та енергопостачання. Висока вартість матеріалів, що використовуються в виробництві, подорожчання тепло- та енергоносіїв призводять до зростання собівартості продукції, послуг, товарів будівельного ринку. Обмежені фінансові можливості населення щодо отримання будівельної продукції та зростання вартості продукції викликають скорочення попиту та обсягу реалізації продукції.

Основні причини, що гальмують стабілізацію стану будівельної галузі та його подальший розвиток, вказано на рисунку 2.

Також одним з напрямів, що негативно впливає на стан будівельної галузі України є зростання частки збиткових підприємств та неефективність санаційних заходів, що проводяться на підприємствах. Сучасна економічна ситуація є несприятливою для інвестиційного процесу, в умовах обмеженості фінансових ресурсів існуючі проекти мають значні перешкоди в реалізації,

та більшістю переходять до стану незавершених об'єктів, потребує залучення додаткових ресурсів на своє утримання та відволікаючи кошти з основної діяльності та процедури санації. Реалізація таких об'єктів є нерентабельною, підтримка їх у замороженому стані потребує значних вкладень.

Досліджуючи можливості виходу з кризи, слід відмітити пропозиції К. Спірідонової [8] щодо скорочення витрат на будівельних підприємствах за допомогою використання аутсорсингу. За її думкою, для раціоналізації діяльності будівельних підприємств та підвищення їх прибутковості необхідно частину процесів передавати стороннім підприємствам.

Автор також вважає доцільним впровадження цього напрямку для скорочення витрат підприємства та вирішення його функціональних проблем за допомогою фахівців із сторонніх організацій, однак слід враховувати, що не всі бізнес-процеси можна довірити на сторону. Для будівельної організації важливим є не тільки отримання прибутку у короткостроковому періоді, а й довгострокова перспектива, що містить у собі як реалізацію проектів, так і отримання позитивного іміджу, розширення кола замовників, нарощування обсягу реалізованих послуг тощо.

Важливим напрямом для впливу є державна підтримка будівельної галузі. За думкою Петрищенко Н.А., "вибір механізмів реалізації антикризової політики держави в будівельній галузі повинен враховувати широкий і особливий спектр ризиків, що мають вплив на будівництво як процес, на галузь в цілому і міжгалузеві відносини" [5].

Також слід відмітити, що на зростання ефективності функціонування будівельних підприємств має пряму вплив впровадження новітніх інноваційних технологій, використання сучасних матеріалів, енергозберігаючі та енергоефективні заходи і технології.

Актуальним напрямом діяльності в будівництві є "зелене" будівництво. Однак в Україні ця тенденція поширюється дуже повільно, та використовується виключно в приватному будівництві.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Виявлено, що підприємства будівельної індустрії мають тенденцію до занепаду та скорочують свою чисельність. Їх діяльність більшою часткою непродуктивна та неефективна. Дослідження виявило збитковість діяльності підприємств зазначеної галузі. Основними факторами, що негативно впливають на ефективність функціонування будівельних підприємств, визначено нестабільність в зовнішньому середовищі (політична, економічна), низьку кваліфікацію фахівців, відсутність якісного інформаційного забезпечення галузі, скорочення інвестиційних потоків.

Основними напрямками подальшого дослідження та вирішення виявлених проблем слід вважати створення спеціальних інформаційних центрів з вільним доступом, підвищення освіти кадрів, підтримка якості будівельної продукції, робот та послуг на належному рівні за допомогою використання новітніх інноваційних технологій та матеріалів, застосування принципів зеленого будів-

ництва та енергозбереження. Також слід звернути увагу на підтримку будівельного комплексу з боку держави за допомогою створення сприятливого інвестиційного клімату, стабілізації економічної та соціальної складових.

Література:

1. Бібік Н.В. Сучасний стан будівельного ринку України як індикатор стану економіки України / Н.В. Бібік. // Економіка і регіон. — 2013. — №6 (43). — С. 46—51.
2. Сорокіна Л.В. Дослідження впливу макроекономічних регуляторів на динаміку нагромадження капіталу у будівництві України / Л.В. Сорокіна. // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №6. — С. 69—81.
3. Камбур О.Л. Підтримка інноваційного розвитку будівельної галузі / О.Л. Камбур, Н.А. Петрищенко // Можливості та перспективи забезпечення стійкого економічного розвитку України: проблеми та шляхи вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 17—18 лют. 2012 р. — К.: Київський економічний науковий центр, 2012. — Т. 1. — С. 19—20.
4. Пинда Ю.В. Тенденції розвитку та структурних зрушень у будівельному комплексі Львівського регіону / Ю.В. Пинда // Регіональна економіка. — 2008. — № 3. — С. 167—174.
5. Петрищенко Н.А. Аналіз стану будівельної діяльності у регіонах України / Н.А. Петрищенко // Економіка: реалії часу. — 2015. — № 4 (20). — С. 192—197.
6. Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. — 2016. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Індекси капітальних інвестицій за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. — 2016. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Спірідонова К. Аналіз витрат підприємств будівельної галузі / К. Спірідонова // Економічний аналіз. — 2011. — № 8. — С. 184—187.

References:

1. Bibik, N. V. (2013), "The current state of the construction market of Ukraine as an indicator of the economy Ukraine", *Ekonomika i rehion*, vol. 6 (43), pp. 46—51.
2. Sorokina, L. V. (2009), "Research of influence of macroeconomic controls the dynamics of capital formation in construction Ukraine", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 6, pp. 69—81.
3. Kambur, O.L. and Petryshchenko N. A. (2012), "Support for innovative development of construction industry", *Mozhlyvosti ta perspektyvy zabezpechennia stijkoho ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: problemy ta shliakhy vyryshennia: materialy [Opportunities and prospects for sustainable economic development of Ukraine: Problems and Solutions]*, *Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya [International economic conference]*, *Kyivs'kyj ekonomichnyj naukovyj tseentr, Kyiv, Ukraine*, 17—18 Feb, pp. 19—20.
4. Pynda, Yu. V. (2008), "Trends and structural changes in the construction industry in Lviv region", *Rehional'na ekonomika*, vol. 3, pp. 167—174.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2017 р.